

Canon LO

Een blik op 150 jaar lichamelijke opvoeding

In deze rubriek brengen we vensters van de canon onder de aandacht. We kijken naar venster 1910, waarin de Zweedse Gymnastiek wordt belicht. Er werd daarvoor lesgegeven vanuit een mechanistische opvatting. Zo kenmerkt ons vak zich steeds als een afspiegeling van de tijd. Tegenwoordig staat het kind weer centraal en geven we het vak vanuit een holistische visie.

Redactie: Hans Dijkhoff

D De Zweedse gymnastiek: aanleiding tot een stevige stelselstrijd binnen de vakvereniging

De grondlegger van het zogenaamde Zweedse stelsel, dat een sterk gezondheids- en heilgymnastisch karakter had is P.H. Ling (1776-1839). Aanvankelijk werd hij beïnvloed voor natuurfilosofische opvattingen, die vooral in het begin van de negentiende eeuw in Duitsland en Scandinavië opgang deden. Hierbij keerde men zich af van de 'mechanistische' opvatting van Verlichtingsartsen zoals J.O. de la Mettrie (l'Homme machine). Op basis van natuurfilosofische speculaties ging Ling uit van het bestaan van een 'levenskracht', die niet te vatten was in een exacte analyse.

Zijn zoon, H. Ling, transformeerde de opvattingen van zijn vader in een op de natuurwetenschappen gebaseerde gymnastiek. Deze 'pedagogische' (en gezondheidsgymnastiek) heeft een anatomisch-fysiologisch fundament. In zijn systematiek worden alleen die oefeningen opgenomen waarvan het anatomisch-fysiologisch nut vast staat. De gymnastieklessen hebben een vaste lesindeling met in een bepaalde volgorde uitgevoerde en voorgeschreven oefeningen. Zodoende wordt de oefening van alle lichaamsdelen gewaarborgd. De grootste fysieke inspanning ligt op tweederde van de les. Tijdens de les vinden willekeurige ademhalingsoefeningen plaats.

De leerstof is (in vergelijking met het Duitse stelsel) beperkt en eenvoudig. Typisch Zweedse toestellen zijn het wandrek, de springkast en de bank; ze dienen ter verzwarening of lokaliseren van de bestaande oefeningen. Het doel is door middel van goede en juist gedoseerde lichaamsbewegingen de gezonde ontwikkeling van het lichaam te bevorderen. In een gezond lichaam kunnen de geestelijke bekwaamheden zich ongestoord ontplooien, want alleen een dusdanig lichaam kan een gewillig dienaar van de wil zijn. De leerlingen en opvolgers van H. Ling hebben door middel van cursussen aan buitenlanders (waaronder Nederlanders) en optredens in het buitenland het Zweedse stelsel internationale bekendheid gegeven. Een van die cursisten, en later fervent voorstander van het Zweedse stelsel, was de Nederlandse officier W.P. Hubert van Blijenburgh. In zijn Het Zweedsche stelsel van gymnastiek uit het oogpunt van Lichamelijke Vorming beschouwd, onder andere in vergelijking met het Duitse stelsel (1910) deed hij een felle aanval op het Duits-Nederlandse stelsel. Hij schuwde daarbij niet op de man te spelen en probeerde

bovendien door middel van (gemanipuleerde) foto's van militairen, die volgens de methode van het Zweedse stelsel waren opgeleid, zijn gelijk te halen. Zijn kritiek kwam er op neer dat het Duits-Nederlandse stelsel niet wetenschappelijk (= anatomisch-fysiologisch) onderbouwd was en de spieren niet doelmatig ontwikkelde. Zijn geschrift was dan ook de aanleiding tot de zogenaamde 'stelselstrijd'. (Dit onderwerp is uitvoerig beschreven in *Lichamelijke Opvoeding* 9 en 10 van 2011.)

De 'Vereeniging van Gymnastiek-Onderwijzers in Nederland' besteedde twee buitengewone vergaderingen (19 en 21 januari 1911) aan deze kwestie, die geheel gewijd waren aan het weerleggen van de aanvallen van Van Blijenburgh. Deze wenste daar echter, ondanks een uitnodiging, zijn weerwoord niet te doen.

J. van der Boom, als de woordvoerder, benadrukt dat Van Blijenburgh weinig kennis van zaken heeft als het om de Nederlandse schoolgymnastiek gaat en bovendien nog nooit één les heeft bijgewoond. Van der Boom refereert weliswaar aan toonaangevende medici, die het Zweedse stelsel bekritisieren, maar zijn redevoering richt zich vooral tegen de ongemotiveerde aanvallen van Hubert van Blijenburgh. Ook wijst hij er op dat het Zweedse stelsel zich bedient van een beperkt aantal en voor elke leeftijdscategorie ongeveer dezelfde oefeningen. Geen wonder dat er in Zweden zo weinig turnverenigingen zijn. De Nederlandse schoolgymnastiek is blijkbaar veel aantrekkelijker voor leerlingen, aldus Van der Boom. ◀

